

Partijsko zapošljavanje u javnom sektoru kao jedan od ključnih mehanizama političkog klijentelizma u savremenoj Srbiji¹

Sažetak

U nastojanju da ograniči mehanizam partijskog zapošljavanja Republika Srbija je u prethodnom periodu usvojila niz antikorupcijskih mera politike u cilju unapređenja zakonskog okvira i jačanja kontrolnih mehanizama. Iako je usvojeni zakonski okvir tek prvi korak u nastojanju da se ograniči dugogodišnji mehanizam partijske podele „plena“ u javnom sektoru, praksa je pokazala da je i taj prvi korak nedovoljno odlučan. Unutarstranačka i međustranačka „borba“ za preuzimanje upravljačkih pozicija u javnim preduzećima, kao i partijsko zapošljavanje lojalnog partijskog kadra na niže, neupravljačke pozicije, nastavljeno je, između ostalog, usled nespremnosti da se usvojenim Zakonom o javnim preduzećima i Zakonom o maksimalnom broju zaposlenih u javnom sektoru na precizan i suštinski način ograniči partizacija javnog sektora. Protokolarna ograničenja vezana za partijsku pripadnost kada je u pitanju izbor direktora javnih preduzeća, neujednačenost uslova za izbor direktora javnih preduzeća na različitim nivoima vlasti, netransparentno i diskreciono odlučivanje u postupcima izbora direktora i članova nadzornih odbora javnih preduzeća, kao i selektivnost u određivanju maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru samo su neka od spornih mesta postojećih zakona.

Preporuke koje su ponuđene u ovom dokumentu praktične politike usmerene su ka promeni određenih članova Zakona o javnim preduzećima i Zakona o maksimalnom broju zaposlenih u javnom sektoru u cilju izgradnje efikasnijeg „normativnog štita“ u borbi protiv partijskog zapošljavanja u javnom sektoru, kao jednog od ključnih mehanizama političkog klijentelizma u savremenoj Srbiji.

„Kako se zapošljavaju članovi partije? Nekada lako nekada malo teže – suština je da se zapošljavaju zar ne?“ (izvod iz intervjua sa političarem na centralnom nivou)

Mehanizmi partijskog zapošljavanja

Politički klijentelizam je mehanizam pomoću kojeg pripadnici političke i ekonomske elite i članovi političkih partija za račun svojih političkih stranaka ili za svoj lični račun zloupotrebljavaju javne resurse. Istraživanje političkog klijentelizma i partijske patronaže koje je pod naslovom: „Neformalne prakse zarobljavanja ekonomskih resursa od strane političke elite: istraživanje partijske patronaže na Kosovu* i u Srbiji“ sprovedla SeConS grupa za razvojnu inicijativu kroz Regionalni program promocije istraživanja (RRPP), je pokazalo da članovi klijentelističkih mreža razmenjuju različite resurse i koriste različite mehanizme u toj razmeni. Osim finansijskih resursa u razme-

ni se koriste i radna mesta, ugovori, informacije, poznanici na važnim pozicijama i razne koristi u naturi. Glavni mehanizmi koji su otkriveni u razmeni između političkog i ekonomskog podsistema su: partijsko „osvajanje“ upravljačkih struktura javnih preduzeća, finansiranje političkih partija od strane javnih preduzeća, partijsko zapošljavanje, lobiranje za zakonodavne i administrativne „usluge“, javni tenderi, korišćenje kontrolnih mehanizama (inspekcija i sl.). Političke partije godinama unazad putem partijskog zapošljavanja ostvaruju političko-finansijske koristi, po pravilu suprotne javnom interesu, a ponekad i suprotno zakonu. Zbog toga demontiranje ovog mehanizma predstavlja jedan od najvećih izazova pred kojima se nalazi Republika Srbija u svom nastojanju da postane uređena evropska država. Rezultati istraživanja su između ostalog pokazali da se partijsko zapošljavanje u javnom sektoru odvija putem sledeća dva mehanizma:

¹ Dokument javne politike je nastao na osnovu istraživanja koje je u periodu decembar 2014-jun 2015. sprovedla SeConS grupa za razvojnu inicijativu. Obavljeno je 98 dubinskih intervjua sa predstavnicima političke i ekonomske elite, interlokera i ekspertima, na centralnom i lokalnom nivou Republike Srbije. Istraživanje je realizovano u okviru projekta: "Neformalne prakse zarobljavanja ekonomskih resursa od strane političke elite : istraživanje partijske patronaže na Kosovu i u Srbiji", koje je organizovano kroz Regionalni program promocije istraživanja (RRPP) kojim upravlja Međufakultetski institut za Centralnu i Istočnu Evropu (IICEE) na Univerzitetu u Friburgu (Švajcarska) i u potpunosti finansirano od strane Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC), Saveznog ministarstva inostranih poslova. Monografija sa kompletnim istraživačkim rezultatima biće dostupna na www.secons.net krajem januara 2016.

* Ovaj naziv bez prejudiciranja statusa Kosova je u skladu sa Rezolucijom Ujedinjenih nacija 1244 i odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti

1. Unutarpartijska i međupartijska „borba“ za preuzimanje upravljačkih pozicija (direktori ili članovi nadzornih odbora (NO)) u javnim preduzećima (JP)

„Osnovni kanal zapošljavanja uopšte, a to važi i za NO i direktora JP je partijski i rodbinski. Navešću vam samo jedan primer. Na mesto Predsednika komisije za određivanje članova nadzornih (upravnih) odbora imenovan je čovek koji je završio DIF (Fakultet za fizičku kulturu), i to mu je prvo zaposlenje u životu. O čemu dalje mi onda da pričamo. Imenovan je čovek i bez kvalifikacije za to radno mesto i bez iskustva. Jasno je da je njegova uloga protokolarna a da o imenovanjima članova NO odlučuje neko drugi. Da je na to mesto imenovan neko ko je stručan, ko ima iskustvo, i pre svega autoritet, ne bi po upravnim odborima mogli da sede razni poznanici, rođaci...“

(izvod iz intervjua sa političarem na lokalnom nivou)

2. Partijsko zapošljavanje na niže, neupravljačke pozicije

„Došla sam kod direktora i rekla sam mu: Svesna sam da ćeš biti izložen pritiscima kao što sam i ja. Možemo da napravimo dogovor, jedan od svaka tri novozaposlena biće moj. On mi je rekao: Dogovoreno, razumem. Stvarno je bio super. Tako da sam uspela da zaposlim troje ljudi za godinu dana. Jedan od njih je bio iz stranke, pošto sam morala da zaposlim i rođaka. Nije bilo pritiska iz stranke da zaposlim više ljudi zato što su ljudi u stranci razumni oni tačno znaju koliko možeš da postigneš s obzirom na poziciju na kojoj si.“

(izvod iz intervjua sa političarkom na lokalnom nivou)

Iako su prethodna dva mehanizma suštinski povezana, koristi koje političke partije i(li) pojedinci ostvaruju njihovim sprovođenjem su donekle različite.

U prvom slučaju, partijsko „preuzimanje“ JP-a ima za osnovni cilj ostvarenje finansijske koristi, bilo partijske

ili lične, putem alokacije budžetskih sredstava (unapred dogovoreni tenderi, subvencije „prijateljskim“ kompanijama, razna sponzorstva) ili putem određenog procenta ličnog dohotka koji su izabrani direktori ili članovi NO-a u „obavezi“ da kroz „dobrovoljni“ prilog vrate partiji.

U drugom slučaju, osnovni cilj je nagrađivanje lojalnog, hijerarhijski nižeg partijskog kadra u cilju održavanja i daljeg širenja baze potencijalnog biračkog tela. Zapošljavanje lojalnog, hijerarhijski nižeg partijskog kadra u javnom sektoru, odvija se nakon partijskog preuzimanja kontrole nad upravljačkim pozicijama.

Višegodišnje stranačko zapošljavanje u javnom sektoru uzrokovalo je da se političke partije percipiraju kao neformalni „biro za zapošljavanje“, koji selekciju vrše preko kriterijuma partijske i(li) lične lojalnosti, a ne profesionalizma i stručnosti.

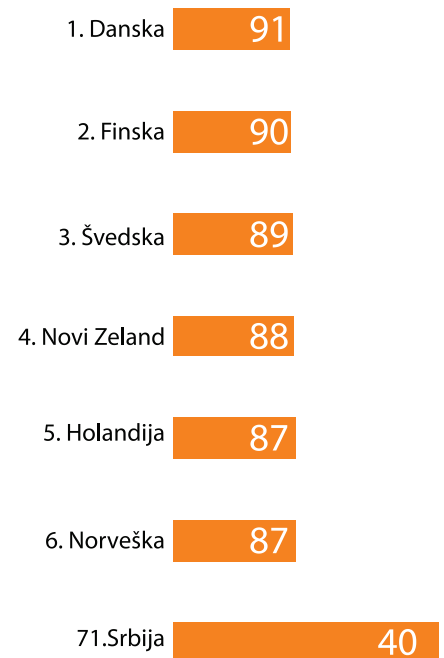
„Nažalost sva mesta u NO ili u JP bukvalno služe kao nagrada ili za pojedince iz vladajuće koalicije, ili se po potrebi raspodeljuju novopridošlim odbornicima/ama ili članovima njihove porodice. Na prste jedne ruke mogu se nabrojati slučajevi gde je neki član NO ili direktor JP na bazi stručnosti dobio tu poziciju. Uostalom finansijsko stanje u tim preduzećima govori samo za sebe. Računi u blokadi, radnici ne primaju mesecima platu... Kada smo mi bili na vlasti i kada je plata u jednom JP kasnila mesec dana odmah se digla kuka i motika, protesti... A danas, mesecima nema plata, i ništa. Strahovlada, pretnje gubitkom posla...“

(izvod iz intervjua sa političarem na lokalnom nivou)

Na koncu, bitno je istaći da departizacija javnog sektora nužno ne vodi i njegovoj profesionalizaciji. Ono čemu zasigurno vodi je ograničenje mogućnosti zloupotrebe javnih resursa od strane političkih partija, te bi potonju analizu delova postojećeg zakonskog okvira i predložene preporuke za njegovo unapređenje trebalo sagledati u tom cilju.

Republika Srbija sa skorom **40** zauzima **71. mesto od 168** država rangiranih na Indeksu percepcije korupcije za 2015. godinu u najnovijem izveštaju *Transparency International*.

Skorovi najmanje korumpiranih država i Srbije, rangiranih na indeksu percepcije korupcije za 2015. godinu.

Izvor: *Transparency International*

Postojeći normativni okvir-prepreka ili šansa u borbi protiv partijskog zapošljavanja?

Zakon o javnim preduzećima

Usvajanjem Zakona o javnim preduzećima u decembru 2012. godine načinjen je prvi korak u nastojanju da se stane na put dotadašnjoj praksi partijske podele „plena“ u kojoj su pregovori oko podele upravljačkih mesta u JP-a bili standardni deo koalicionih pregovora. Propisivanje uslova po kome direktor javnog preduzeća čiji je osnivač Republika ili Autonomna pokrajina ne sme da bude član organa političke stranke, odnosno da mora da mu bude određeno mirovanje u vršenju funkcije u organu politič-

ke stranke, kao i uslov da nezavisni član nadzornog odbora javnog preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija ne sme biti član političke partije, neki su od primera koji svedoče o nameri da se Zakonom o javnim preduzećima ograniči dugogodišnja praksa partijskih zloupotreba javnih resursa. Ipak, smatramo da su zakonska ograničenja vezana za partijsku pripadnost protokolarna, kao i da neka rešenja iz zakona ostavljaju prostora za netransparentno i arbitrarno postupanje, te bi ih trebalo ili unaprediti ili izmeniti.

Može, ali nije obavezno

Članovima 12. i 13. Zakona o javnim preduzećima propisano je da nadzorni odbor JP-a čiji je osnivač Republika Srbija ima 5 članova od kojih je jedan član nezavisan, a jedan mora biti iz redova zaposlenih u JP-u (nadzorni odbor JP-a čiji osnivač je Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave ima 3 člana od kojih jedan mora biti iz redova zaposlenih u JP-u). Prema članu 16. svi članovi nadzornog odbora JP-a moraju da ispunjavaju niz propisanih uslova, dok nezavisan član NO prema članu 14. mora da ispunjava i dodatne uslove, od kojih jedan propisuje da nije član političke stranke.

Ostaje nejasno zašto Zakon ne propisuje obaveznost nezavisnog člana među članovima nadzornog odbora koje imenuje nadležni pokrajinski ili opštinski organ?

Preporučujemo da se nezavisni član NO-a Zakonom o javnim preduzećima **propíše kao obavezni član NO-a JP-a čiji su osnivači pokrajina ili lokalna samouprava**, čime bi najmanje jedan član NO bio nestranačka ličnost.

Uniformnost sputava "kreativnost"

Član 15. Zakona o javnim preduzećima propisuje da se član nadzornog odbora iz redova zaposlenih u JP-u predlaže na način utvrđen statutom JP-a.

Zakonodavac je propustio da zakonom propiše jedinstveni kriterijum za izbor člana NO iz redova zaposlenih u JP-u i tako spreči moguće zloupotrebe.

Preporučujemo da se u Zakonu o javnim preduzećima promeni propisani način izbora člana NO-a iz redova zaposlenih u smislu da se Zakonom **definiše jedinstvena procedura predloga i izbora člana NO iz redova zaposlenih.**

Netransparentna transparentnost

Član 62. Zakona o javnim preduzećima propisuje da se u cilju transparentnosti u radu učine javno dostupni podaci o sastavu nadzornog odbora.

Ovako neprecizno rešenje ostavlja mogućnost da se npr. javno dostupnim objave samo imena i stečena zvanja članova nadzornog odbora, iz čega se ne može zaključiti da li članovi nadzornog odbora ispunjavaju zakonom definisane uslove za imenovanje.

Preporučujemo da se deo Zakona koji se odnosi na javnu dostupnost sastava članova NO-a, precizira tako što će na **internet stranici JP biti javno dostupne profesionalne biografije svih članova NO**, čime bi se olakšala kontrola potencijalnih zloupotreba u ispunjenju zakonom propisanih uslova koje članovi NO moraju da zadovolje.

Departizacija u pokušaju

Član 22. Zakona o javnim preduzećima propisuje niz uslova koje direktor republičkog ili pokrajinskog JP mora da ispunjava, među kojima se nalazi i onaj koji propisuje da ne sme biti član organa političke stranke, odnosno mora da mu bude određeno mirovanje u vršenju funkcije u organu političke stranke.

Propisano ograničenje koje se tiče stranačke pripadnosti je protokolarno i kao takvo suštinski ne sprečava stranačku kontrolu nad JP-ima.

Preporučujemo da se uslov za izbor direktora JP-a koji propisuje da on ne sme biti član organa političke stranke, odnosno da mu je određeno mirovanje u vršenju funkcije u organu političke stranke zameni uslovom da **ne sme biti član političke stranke, najmanje poslednje četiri godine**, čime se kriterijum departizacije bar za korak približava svojoj suštini.

Na lokalnu – lokalna pravila

Član 22. Zakona o javnim preduzećima propisuje niz uslova za direktora JP-a ali samo za direktore JP-a koje je osnovala Republika ili Autonomna pokrajina, dok se za izbor direktora JP-a čiji su osnivači organi lokalne samouprave primenjuju odredbe važećeg Zakona o radu.

Propisano rešenje ostavlja prostora da se na pozicije direktora JP-a čiji je osnivač lokalna samouprava postavljaju kadrovi po političkom, a ne stručnom kriterijumu.

Preporučujemo da se Zakonom o javnim preduzećima propisani uslovi koji važe za izbor direktora JP-a čiji su osnivači Republika ili Pokrajina, **propišu i za izbor direktora JP-a čiji je osnivač lokalna samouprava**, u cilju profesionalizacije i departizacije upravljačkog kadra na lokalnom nivou.

Mi uvek znamo najbolje

Član 26. Zakona o javnim preduzećima propisuje da Javni konkurs za izbor direktora JP-a sprovodi Komisija za imenovanja Vlade, Autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave. Član 27. propisuje da Komisija za imenovanja ima predsednika i četiri člana, od kojih predsednika i dva člana imenuje Vlada na period od tri godine, jednog člana imenuje odbor Narodne skupštine nadležan za poslove privrede na period od tri godine (dvotrećinskom većinom), dok jednog člana imenuje Vlada za svako pojedinačno imenovanje direktora (iz redova nadzornog odbora dotičnog JP-a).

Sem određenih ograničenja u članu 27, Zakonodavac nije predvideo kriterijume za imenovanje članove Komisije. Ovo ostavlja prostor za arbitrarno postupanje Vlade u procesu imenovanja članova Komisije i u suprotnosti je sa načelima departizacije i profesionalizacije. To se posebno odnosi na člana Komisije koga Vlada imenuje za svaki pojedinačni slučaj izbora direktora JP-a, koji po važećem zakonu može biti član političke partije (sem nezavisnog člana NO).

Preporučujemo da se Zakonom o javnim preduzećima ili podzakonskim aktom propišu **jasni uslovi i kriterijumi (pre svega stručno/profesionalni)** za izbor članova Komisije za imenovanje direktora JP-a na republičkom, pokrajinskom ili lokalnom nivou, kao i da se zakonom propiše da član NO koga Vlada imenuje za svaki pojedinačni slučaj izbora direktora JP-a **obavezno bude nezavisni član NO-a iz redova dotičnog JP-a**, čime bi najmanje jedan član Komisije bio/la nestranačka ličnost.

Neujednačenost merila – ujednačenost posledica

Član 30. Zakona o javnim preduzećima predviđa merila na osnovu kojih Komisija rangira kandidate. Konkretna merila nisu definisana Zakonom, već je Vlada naknadno usvojila Uredbu o merilima za imenovanja direktora JP-a čiji je osnivač Republika Srbija.

Ostaje pitanje zašto se ova Uredba ne odnosi i na postupke imenovanja direktora JP-a čiji su osnivači nadležni pokrajinski ili organi lokalne samouprave? To ostavlja prostor da se merila na ovim nivoima vlasti donose *ad hoc*, bez ikakve ujednačenosti, što ostavlja mogućnost zloupotrebe sa posledicama koje mogu bitno uticati na nivo stručnosti potencijalno izabranog direktora.

Preporučujemo da se Uredba o merilima za imenovanja direktora JP-a čiji je osnivač Republika Srbija **primenjuje i za rangiranje kandidata za direktore JP-a čiji su osnivači pokrajina ili lokalna samouprava.**

Po starom dobrom receptu – diskrecija zagarantovana

Član 31. Zakona o javnim preduzećima propisuje da nakon sprovedenog izbornog postupka nadležni organ za imenovanje direktora razmatra predlog akta o imenovanju (zasnovanog na zapisniku o izbornom postupku) i donosi konačnu odluku o imenovanju predloženog (prvorangiranog) kandidata ili nekog drugog kandidata sa liste.

Diskreciono pravo nadležnog organa za imenovanje direktora JP-a ostavlja prostor da bez jasno definisanih kriterijuma, potpuno arbitrarno, za direktora potpuno legalno bude imenovan kandidat koji nije bio prvorangirani u izbornom postupku.

Preporučujemo da se Zakonom o javnim preduzećima **jasno regulišu i ograniče diskreciona prava organa nadležnog za imenovanje direktora JP**, na osnovu kojih on ne može arbitrarno izabrati i kandidata koji nije prvorangirani (ili ne izabrati nijednog kandidata) nakon sprovedenog izbornog procesa.

Zakon o načinu određivanja maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru

Poslednji u nizu zakona koji je usvojen u cilju racionalizacije javnog sektora je Zakon o načinu određivanja maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru. Njime bi trebalo da se omogući da se troškovi svedu u održive okvire sa op timalnim brojem zaposlenih u javnom sektoru, čime bi se unapredila efikasnost javne upra-

ve. Njegovo donošenje je i jedna od posledica potpisanog aranžmana sa MMF-om koji predviđa smanjenje zaposlenih u Javnom sektoru po 5% godišnje do 2018. godine.

Posustajanje na prvom koraku – “gubitaši” ostaju pošteđeni

Član 1. Zakona o načinu određivanja maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru propisuje da se Zakon neće primenjivati na javna preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija, kao i na pravna lica koja su osnovana od strane tih preduzeća.

Zakonodavac je, dakle, propisao potencijalnu racionalizaciju radnih mesta (čitaj otpuštanja) zdravstvenih radnika i nastavnika, ali ne i racionalizaciju najvećih „gubitaša” i svojevrsnih simbola partijskog zapošljavanja?! Takođe, postavlja se pitanje na osnovu kog principa je Zakonodavac propisao da se na pokrajinska i lokalna JP-a Zakon primenjuje, a na republička ne?

Preporučujemo da se Zakonom o načinu određivanja maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru **propíše da se on odnosi i na javna preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija kao i na pravna lica koja su osnovana od strane tih preduzeća**, čime bi načelna potreba za racionalizacijom bila neselektivna, a departizacija suštinski započeta

Zaključna razmatranja

Rezultati istraživanja političkog klijentelizma i partijske patronaže u Srbiji pokazali su da uprkos postojećem zakonskom okviru političke stranke nastavljaju da putem mehanizma partijskog zapošljavanja u javnom sektoru privatizuju javne resurse, ostvarujući tako partijske i(li) lične koristi, a na štetu javnih interesa. Mišljenja smo da bi departizacija javnog sektora i temeljno ograničenje "zarobljavanja" i zloupotrebe javnih resursa moglo biti postignuto implementacijom preporuka koje se odnose na:

- ▶ **Propisivanje nestranačkog člana nadzornog odbora javnog preduzeća kao obaveznog**, nezavisno od toga da li je osnivač javnog preduzeća Republika, Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave
- ▶ **Ujednačavanje i opštu primenljivost definisanih uslova, kriterijuma i procedura za izbor direktora i članova nadzornih odbora javnih preduzeća**, nezavisno od toga da li je osnivač javnog preduzeća Republika, Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave
- ▶ **Transparentno i nediskreciono odlučivanje u postupku izbora direktora i članova nadzornih odbora javnih preduzeća**, nezavisno od toga da li je osnivač javnog preduzeća Republika, Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave
- ▶ **Definisanje kriterijuma koji suštinski, a ne protokarno, određuje potencijalnog direktora javnog preduzeća kao nestranačku ličnost**, nezavisno od toga da li je osnivač javnog preduzeća Republika, Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave
- ▶ **Neselektivnu primenu Zakona o načinu određivanja maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru**

SeConS

grupa za razvojnu inicijativu

SeConS grupa za razvojnu inicijativu je nezavisna organizacija stručnjaka koja sprovodi empirijska istraživanja, analizira politike i procese, izazove i specifične društvene i ekonomske kontekste, obrazuje, obučava i osnažuje različite aktere. Podaci i analize koje SeConS prikuplja i sprovodi predstavljaju pouzdanu bazu za dalju izradu metodologija, preporuka i mera kao važnog doprinosa za razvoj i sprovođenje nacionalnih, regionalnih i lokalnih politika. Secons grupa za razvojnu inicijativu svojim angažovanjem želi da doprinese da politike i programi socio-ekonomskog razvoja budu adekvatni i delotvorni, kao i da različiti društveni akteri iz javnog, privatnog i civilnog sektora što efikasnije doprinesu razvoju na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Oblasti u kojima SeConS ima najveće iskustvo i značajne rezultate spadaju: socijalna uključenost, rodna ravnopravnost, ruralni razvoj, regionalni i lokalni održivi razvoj, migracije, institucionalna i organizaciona reforma i razvoj javnog sektora, upravljanje i razvoj ljudskih resursa.

Tel: +381 11 412 12 57

Fax: +381 11 344 73 86

office@secons.net

www.secons.net

Izvori:

- ▶ Primarni podaci iz istraživanja političkog klijentelizma i partijske patronaže, koje je sprovela SeConS grupa za razvojnu inicijativu u okviru RRPP-jevog projekta: "Neformalne prakse zarobljavanja ekonomskih resursa od strane političke elite: istraživanje partijske patronaže u Srbiji i na Kosovu*". Kompletna studija biće dostupna u pdf format na sajtu www.secons.net krajem januara 2016.
- ▶ Zakon o javnim preduzećima („Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 119/2012, 116/2013– Autentično tumačenje i 44/2014-dr. zakon)
- ▶ Zakon o načinu određivanja maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 68/2015)
- ▶ Uredba o merilima za imenovanja direktora JP-a čiji je osnivač Republika Srbija („Službeni glasnik Republike Srbije, br.102/2013)

RRPP promoviše istraživanja u oblasti društvenih nauka na Zapadnom Balkanu (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija). Istraživanja u oblasti društvenih nauka pomažu u razumevanju specifičnih reformskih potreba zemalja regiona i dugoročnih posledica različitih javnih politika. Istraživači dobijaju podršku putem finansiranja istraživanja, metodoloških i tematskih treninga, kao i otvaranjem mogućnosti za regionalnu i međunarodnu razmenu i umrežavanje. RRPP programom koordinira i upravlja Institut za Centralnu i Istočnu Evropu (ICEE) Univerziteta u Friburgu (Švajcarska). Program u potpunosti finansira Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC), Federalno odeljenje za spoljnu politiku.

Mišljenja izražena u ovom dokumentu su mišljenja autora i ne izražavaju nužno stavove SDC niti Univerziteta u Friburgu.